

Van Hall e. a.

van Financiën het niet met mij eens, dat het waardig zou zijn om een klein deel van dat bedrag te besteden aan een andere herdenking van ditzelfde feit, namelijk de oorlogsjaren, die wij hebben moeten doormaken?

De heer **Witteveen**, Vice-Minister-President, Minister van Financiën: Mijnheer de Voorzitter! Het verheugt mij, dat de geachte afgevaardigde de heer Van Hall het onderhavige wetsontwerp toejuicht. Ik had daarop ook gehoopt, want bij een vorige discussie in deze Kamer heeft de geachte afgevaardigde al duidelijk zijn sympathie voor de idee van de gedenkmunt uitgesproken. Het verheugt mij ook, dat hij de gelegenheid – de 25-jarige herdenking van de bevrijding – een bijzonder goede gelegenheid vindt.

De geachte afgevaardigde heeft ook gesproken over de netto-opbrengst van 29 mln. van deze uitgifte en de bestemming daarvan. Ik wil herhalen, wat ik vorige week in de Tweede Kamer heb gezegd, namelijk dat de opbrengst niet additioneel is, zodat die nog aan de begroting voor 1970 zou kunnen worden toegevoegd. Het is een opbrengst, die al in de begroting voor 1970, zoals deze in de miljoenennota is neergelegd, is verwerkt. Deze opbrengst stroomt dus naar de algemene middelen en wordt derhalve voor algemene doelstellingen gebruikt. Als dit wetsontwerp, naar ik hoop, wordt aanvaard, dan betekent dit nog niet, dat extra-financiën ter beschikking komen om nog iets extra's voor de viering van de bevrijding te doen. Aan de andere kant betekent dit ook weer niet, dat voor de viering van de bevrijding niets passends en wenselijks wordt gedaan. Er is een commissie-Kolfschoten aan het werk om de plannen op dit punt uit te werken. Hiervoor is op de begroting voor Algemene Zaken iets uitgetrokken.

De geachte afgevaardigde heeft in het bijzonder een vraag gesteld ter zake van een subsidieaanvraag door een internationaal congres van oud-illegalen. Van die subsidieaanvraag is mij op dit moment niets bekend. Deze zaak speelt niet in eerste instantie bij mijn departement. Ik kan hierover thans geen mededeling doen. Als het juist is, zoals de geachte afgevaardigde zegt, dat deze zaak nog in het kabinet ter sprake komt, dan zal ik mijn oordeel daarover op dat tijdstip bepalen. Ik geloof, dat deze zaak los moet worden gezien van de opbrengst van de uitgifte van deze gedenkmunt.

De heer **Van Hall** (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Ik moet bekennen, dat ik misschien wel een kleine valkuil voor de Minister heb gelegd en daar is hij ingelopen. Dit is voor de zaak zelve van geen belang. Ik heb met opzet over een gedenkmunt gesproken en niet over gewoon pasgeld. Dat punt speelt hierbij een grote rol. Wanneer door de Rijksmunt geld wordt verdiend aan het uitgeven van allerlei munten, dan is dat een doodnormale zaak; het is een taak van het Rijk. Ten aanzien van deze gedenkmunt mag toch worden verwacht, dat een groot deel ervan bij de verzamelaars terecht zal komen; hierdoor krijgt deze munt het karakter van een gedenkpenning. Dit bedrag moet daarom anders worden bekeken dan de opbrengst van de aanmaak van gewoon geld. Ik weet, dat de opbrengst naar de algemene middelen gaat; dat was mijn vraag ook niet. De Minister van Financiën zal langs andere wijze met deze zaak worden geconfronteerd; ik wilde van deze gelegenheid gebruik maken deze zaak nog even onder zijn aandacht te brengen. Naar mijn mening moet deze herdenking op waardige wijze worden gevierd.

De Minister heeft gezegd, dat er een commissie-Kolfschoten werkzaam is en dat zekere bedragen ter beschikking zijn gesteld via het departement van Algemene Zaken. Dat was mij bekend maar ik heb begrepen, dat deze middelen alleen maar ter beschikking zijn gesteld om deze commissie in de gelegenheid te stellen haar werk te verrichten, om personeel aan te nemen en plannen te maken. Hierin zit geen cent, die eventueel gebruikt zou kunnen worden voor de herdenking van de bevrijding zelf. Het komt mij juist voor – misschien

Van Hall e. a.

ben ik buiten de orde, mijnheer de Voorzitter – nog even naar voren te brengen, dat deze 25-jarige herdenking niet alleen moet worden herdacht door het uitgeven van een gedenkpenning, al is dit voor 's Rijks kas een aangename zaak.

Minister **Witteveen**: Mijnheer de Voorzitter! Ik kan heel kort zijn. Ik begrijp, dat de geachte afgevaardigde de gelegenheid heeft willen benutten mijn aandacht op deze zaak te vestigen. Dat is dan gelukt. Ik heb in geen enkel opzicht een valkuil gezien in datgene, wat hij heeft gezegd. Ik geloof, dat het een vanzelfsprekende zaak is, dat de opbrengst van een gedenkmunt in de algemene middelen stroomt. Ik heb er in het algemeen bezwaar tegen om opbrengsten, die op bijzondere wijze worden verkregen, ook weer op een bijzondere wijze te gaan gebruiken. Dat is naar mijn mening niet juist. Wij moeten ervan uitgaan, dat datgene, wat de staat op allerlei manieren aan ontvangsten krijgt, zo goed mogelijk wordt gebruikt; de prioriteitenafweging moet zuiver zijn. Hiervoor is ook de Kamer medeverantwoordelijk. Ik meen niet, dat deze prioriteitenafweging moet worden doorkruist. Dit krijgt men, als men bijzondere opbrengsten voor bijzondere bestemmingen zou gaan gebruiken.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsontwerp wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Aan de orde is de behandeling van wetsontwerp **Wijziging van de wet van 30 november 1967 (Stb. 636), houdende aanwijzing van de middelen tot dekking van de uitgaven, begrepen in de rijksbegroting voor het dienstjaar 1968 (10 178)**.

Dit wetsontwerp wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Aan de orde is de behandeling van het wetsontwerp **Vaststelling van hoofdstuk I (Huis der Koningin) der rijksbegroting voor het dienstjaar 1970 (10 300)**.

Dit wetsontwerp wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: De aanwezige leden van de fractie van de P.S.P. zal, op hun verzoek, aantekening worden verleend dat zij geacht wensen te worden tegen dit wetsontwerp te hebben gestemd.

Aan de orde zijn de **algemene financiële beschouwingen over de rijksbegroting voor het dienstjaar 1970 (10 300)**.

De **Voorzitter**: Ik stel voor, hierbij tevens aan de orde te stellen de ontwerp-Wet op de Middelen (10 300) en de wetsontwerpen nrs. 10 301 tot en met 10 308.

Daartoe wordt besloten.

Mitsdien is tevens aan de orde de beraadslaging over de wetsontwerpen:

Vaststelling van de Wet op de Middelen van de rijksbegroting voor het dienstjaar 1970 (10 300);

Wijziging van de omzetbelasting (10 301);

Wijziging van de motorrijtuigenbelasting (10 302);

Vaststelling van het tarief van de vennootschapsbelasting (10 303);

Verlenging van de tijdelijke verhoging van de vermogensbelasting 10 304);

Bestendiging van de tijdelijke verhoging van de accijns op benzine (10305);

Bestendiging van de tijdelijke verhoging van de accijns van bier (10 306);

Voorzitter e. a.

Bestendiging van de tijdelijke verhoging van de alcoholaccijns (10 307);

Aanpassing van het tarief van de inkomstenbelasting en de loonbelasting in verband met verzwaring van de druk als gevolg van de gezamenlijke werking van prijsstijgingen en progressie (10 308).

De heer Zoon (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Een econoom, die de leer der openbare financiën niet op zijn studieprogramma had staan, maar niettemin de taak krijgt toebedeeld in dit gezelschap zijn oordeel te geven over het financiële beleid van het kabinet, schaft zich ijlings enkele handboeken aan, ten einde in deze materie zo goed mogelijk thuis te geraken. Hoewel de tijd te kort is geweest voor een meer dan oppervlakkige studie van de in deze handboeken vervatte stof, meende hij toch al enige vaste grond onder de voeten te hebben. In de handboeken heeft hij namelijk enige, voor de econoom vertrouwde, regels aangetroffen. Het nut van een uitgave dient te worden afgewogen tegen de voor de financiering daarvan te brengen offers. Dit geldt zowel voor nieuwe uitgaven als voor de reeds bestaande. Wat deze laatste betreft, moet men zich immers afvragen of de gronden waarop zij destijds berustten ook nu nog gelden. Dit is een voor de econoom vertrouwde en daardoor geruststellende vuistregel.

Als hij zich, aldus gesterkt, zet aan de lezing van de miljoenennota en de daarop betrekking hebbende *Handelingen* van de Tweede Kamer, dan blijkt dat de vaste grond waarop hij zich meende te bevinden, drijfzand is. Tot zijn, misschien wat naïve, verbazing bemerkt hij dat de marginale gedachte die in de vuistregel besloten ligt, weliswaar wordt gehanteerd, maar op de meest extreme wijze. Niet de totale uitgaven van bijna 29 mld. en hun financiering zijn onderwerp van een marginale benadering, maar alleen hun toeneming. Op een moeilijk te volgen wijze, waarin tienden van procenten een dominerende rol spelen, wordt berekend en besproken of de uitgaven al dan niet binnen de structurele ruimte blijven, hoe groot de conjuncturele impuls van de bedragen is, hoeveel het besteedbaar inkomen vooruitgaat enz. enz. Een, voor een beginnening, verwarrende ervaring. Wij staan als het ware voor een gebouw van 29 verdiepingen en concentreren ons op de boven op het dak staande vlaggemast! Het nut van deze super-marginale benadering – zover ben ik in ieder geval gekomen – is dat wij aan de vlaggemast kunnen zien uit welke hoek de wind waait. Of liever: uit welke hoek het kabinet de wind wil laten waaien, want wij weten allen wel hoe groot, bij kleine veranderingen in de verklarende variabelen, de afwijkingen van de marginale waarden in prognoses kunnen zijn.

Ook ik zal mij zo dadelijk met de vlaggemast gaan gezighouden. Dit zal, gezien de uitputtende wijze waarop dit reeds in de Tweede Kamer is gedaan, slechts kort behoeven te zijn. Gaarne een drietal opmerkingen vooraf. De doorzichtigheid van het uitgavenpatroon laat te wensen over. Het is m.i. zaak dat een oordeel mogelijk wordt gemaakt over de doelmatigheid der overheidsuitgaven. U bemerkt, mijnheer de Voorzitter, dat de handboeken mij nog niet loslaten! Aan deze mogelijkheid tot oordeelsvorming blijkt, naar de openbare les van dr. Cramer ons leert, nogal wat te mankeren. Van de Tweede-Kamerleden acht slechts 25 pct. de parlementaire controle voldoende, van de Eerste-Kamerleden 46 pct. Ik merk hierbij op dat, indien de enquête later zou zijn gehouden en ook op mij betrekking zou hebben gehad, dit percentage zou zijn gedaald van 46 tot 45.

Het doorlichten van overheidsuitgaven waarbij aan het licht kan komen, of in het verleden in het leven geroepen uitgaafposten nog zin hebben of niet, acht ik van grote betekenis. Wellicht zijn er dorre twijgen die kunnen worden gesnoeid, waardoor de middelen op zinvoller wijze kunnen worden aangewend. Aldus zou in feite een uitbreiding aan de overheidstaken kunnen worden gegeven, zonder dat een even

Zoon

grote uitbreiding aan de middelenzijde nodig zou zijn. Ik heb dan ook met instemming kennis genomen van de mededeling, dat werkgroepen zich bezighouden met het in deze geest bestuderen van uitgavengroepen. Ik zou gaarne vernemen welke uitgavengroepen onderwerp van studie uitmaken, hoever de doorlichting is gevorderd en wanneer de eerste resultaten van deze belangrijke arbeid zullen worden opgeleverd.

Mijn tweede opmerking zou kunnen worden gekarakteriseerd als een regionaal-economische opmerking in financieel gewaad. Ik vertrouw er dan ook op, dat zij vanachter de regeringstafel zal worden beantwoord. In de miljoenennota worden de jaren 1968 en 1969 gekarakteriseerd als jaren van krachtige economische expansie, waarin zich nieuwe spanningen op de arbeidsmarkt aandienen. Spanningen op de arbeidsmarkt brengen inflatoire tendenties met zich. De heersende hoogconjunctuur in ons land is in belangrijke mate een randstedelijke hoogconjunctuur. Dat wil zeggen dat, wanneer in de randstad tekenen van oververhitting aan de dag treden, het in de buitenprovinciën – en dan doel ik speciaal op het noorden des lands – pas behaaglijk warm begint te worden. Een door de randstedelijke oververhitting noodzakelijk geworden afremming van de conjunctuur leidt in de buitenprovinciën al spoedig tot een onaangename verkillung. Recessies komen in het noorden het hardst aan. Illustratief in dit verband is, dat sedert de recessie 1966/67 de werkloosheid in het westen op haar hoogste punt lager was dan de laagste werkloosheid in het noorden. De vraag die ik aan de bewindslieden wil voorleggen is, of zij niet van mening zijn dat een evenwichtiger spreiding van economische activiteiten over ons land, hetgeen neerkomt op het mobiliseren van in de buitenprovincies aanwezige reserves aan produktiefactoren, de reële expansiemogelijkheden van onze economie zou vergroten, waardoor – en hier komt de financiële verpakking, mijnheer de Voorzitter – minder snel inflatoire spanningen zouden optreden en minder spoedig remmende maatregelen nodig zouden zijn. Ik stel deze vraag, omdat ik, onder de voorbeelden die op blz. 19 van de miljoenennota worden gegeven van zaken, waaraan het kabinet prioriteit wenst te geven, de evenwichtige spreiding van economische activiteiten en daarmee van werkgelegenheid, welvaart en welzijn, node heb gemist. Nu zojuist het woord „inflatie” is gevallen, mijnheer de Voorzitter, wil ik nog een opmerking maken over de cijfers omtrent het aanbod en het beroep op de kapitaalmarkt. Hieruit blijkt, hoezeer de lagere overheid ten gunste van het Rijk van de kapitaalmarkt wordt gedrongen. De rechten van de lagere overheid worden verdrongen, waartegenover haar plichten dan ook weer duidelijk in het gedrang komen. De lagere overheid kan derhalve moeilijk verantwoordelijk worden gesteld voor een inflatoire wijze van financieren. Onze fractie is dan ook zeer verheugd over het initiatief-ontwerp van wet terzake van een „eerlijker” verdeling van het kapitaal onder de „behoeftegen”, zoals dit is aangekondigd door de Tweede-Kamerfractie van de Partij van de Arbeid. Er zal nog alle gelegenheid zijn, hierop terug te komen, zowel aan de overzijde als aan deze zijde van het Binnenhof.

Ik heb zojuist aangekondigd, dat ik mij niet aan de marginale beschouwingen rond de Miljoenennota zal onttrekken, omdat ook in deze Kamer een oordeel omtrent de door het kabinet gewenste windrichting dient te bestaan. Ik wil dit doen tegen de achtergrond van de inkomensverdeling, een zaak die onze fractie na aan het hart ligt en waaromtrent een ambtelijke nota is uitgebracht die als bijlage 15 bij de miljoenennota is gevoegd. Laat mij vooropstellen dat ik het een interessante nota vind, waarin, voorzover ik het kan beoordelen, de belangrijkste aspecten die met het ingewikkelde vraagstuk van de inkomensverdeling en -herverdeling verband houden, zijn behandeld of in ieder geval zijn aangesneden.

Zoon

Aangezien het te veel tijd zou vergen, de nota op de voet te volgen, wil ik volstaan met enkele opmerkingen. Een bezwaar van de nota is dat het een ambtelijke nota is en geen beleidsstuk. De opvattingen van dit kabinet ten aanzien van de inkomensverdeling — wordt zij rechtvaardig geacht; is het kabinet van oordeel dat de inkomensnivellering ver genoeg is voortgeschreden — moeten wij missen. Dat is jammer, want het standpunt van het kabinet in dezen zou de discussie omtrent dit belangrijke stuk hebben kunnen verlevendigen en de duidelijkheid omtrent datgene wat wij mogen verwachten ten goede zijn gekomen. Eveneens betreurt ik — maar dat mag niet als een tekortkoming van de nota worden geïnterpreteerd — dat er over de mate waarin belastingen worden afgewenteld, in feite niets bekend is. Veel verder dan het uitspreken van vermoedens en het noemen van voorbeelden, waarin wel van afwenteling sprake is, komen wij in ons land nog niet. Een kwantitatief onderzoek in dezen zou ik zeer toejuichen, hoewel ik mij ervan bewust ben dat zo'n onderzoek — en op enige ervaring op onderzoekterrein mag ik wel bogen — zich nog voor vele problemen ziet gesteld. Het lijkt mij echter niet onmogelijk dat enkele aspecten van het afwentelingsvraagstuk zich reeds thans voor onderzoek lenen. Blijkens de dissertatie van de heer J.C.P.A. van Esch — „macro-economische beschouwingen over het afwentelen van belastingen” — is dat in het buitenland reeds gedaan. Het zou interessant zijn, na te gaan, of de op de blz. 32 t/m 38 van deze dissertatie genoemde resultaten van buitenlands onderzoek op ons land eveneens van toepassing zijn. Het bleek namelijk, dat belastingplichtigen — ik zeg met nadruk: ook die uit de hogere inkomensgroepen — dikwijls hun marginaal belastingtarief niet kenden en dat de progressieve belasting het arbeidsaanbod niet, dan wel in positieve zin, beïnvloedde. In vakjargon uitgedrukt: de aanbodscurve van arbeid is inelastisch, mogelijk zelfs brengt een hogere belasting een toename van het arbeidsaanbod teweeg. Zouden onze landgenoten op dezelfde wijze reageren — en welke reden zou er zijn om aan te nemen dat zij dat niet zouden doen — dan zou een belangrijke vrees die jegens de belastingprogressie wordt geïnstort, worden weggenomen.

De maatregelen die een inkomensnivellering kunnen bewerkstelligen, zijn van tweeërlei aard, nl. die welke, via een verruiming van de toegang tot de inkomensbronnen, de primaire verdeling op lange termijn beïnvloeden en die welke door middel van inkomensoverdrachten de secundaire verdeling van de primaire doen afwijken. Beide categorieën maatregelen hebben uiteraard de aandacht van onze fractie. De resultaten van eerstgenoemde categorie zijn zeker niet indrukwekkend. Ondanks het feit dat de deelname aan voortgezet onderwijs in de loop der jaren aanzienlijk is toegenomen — met deze beperking echter dat het zogeheten lagere milieu bij het v.h.m.o. en het h.o. nog altijd sterk ondervertegenwoordigd is — wijkt volgens de tabel op blz. 10 van de nota de primaire inkomensverdeling in 1964 slechts weinig af van die in 1939. Slechts de 10 pct. belastingplichtigen met de hoogste inkomens zagen hun aandeel in het totale inkomen betekend teruglopen: 38 pct. in 1939, 33 pct. in 1964. Opvallend is dat het aandeel van de eerste zes decielen gelijk bleef: ruim 30 pct. Voorts is weliswaar de constante van Pareto nu hoger dan voor de oorlog, maar haar stijging is de laatste jaren duidelijk afgezwakt.

In het licht van de huidige begroting is de tweede categorie maatregelen, die der inkomensoverdrachten, de belangrijkste. De tabel op blz. 61 van de nota illustreert, jammer genoeg aan de hand van weinig recent cijfermateriaal, op de meest volledig mogelijke wijze het effect van deze inkomensoverdrachten. Het blijkt dat het aandeel der 10 pct.-huishoudens met de laagste inkomens vóór de overdrachten 0,9 pct. bedroeg en als gevolg van de overdrachten via de overheid aangroeide tot een secundair aandeel van 2,1 pct. Het aandeel van de 10 pct. huishoudens met de hoogste inkomens daalde van 32,6 pct vóór tot 26,7 pct. na de overdrachten.

De nivellerende werking van de inkomensoverdrachten kan niet worden ontkend, maar zij is per saldo nog gering. Dit blijkt als wij zien, dat de armste helft der huishoudens vóór de overdrachten op ruim 1/5 van het totale inkomen aanspraak maakte en na de overdrachten op ruim 1/4, terwijl de rijkste helft der huishoudens na de overdrachten nog altijd beschikte over bijna 3/4 van het totale inkomen. Rechtvaardige inkomensverdeling is een begrip waarover geen communis opinio heerst. Naar de mening van mijn fractie mag het woord rechtvaardig, ook voor de secundaire inkomensverdeling, nog niet worden gebezigd.

Dit is één van de redenen waarom wij bezwaar hebben tegen de inflatiecorrectie, voorgesteld in wetsontwerp nr. 10308. De correctie voor de hogere inkomensgroepen is — uiteraard als gevolg van de progressie — in gulden uitgedrukt vele malen groter dan voor de lagere. Een inkomenstrekker uit tariefgroep III/2 met een inkomen van f 12.000,- per jaar gaat er ruim 2 gulden per week op vooruit, iemand met een inkomen van f 60.000,- per jaar bijna 18 gulden. De door de gezamenlijke werking van inflatie en progressie teweeggebrachte geringe inkomensnivellering wordt door de inflatiecorrectie weer teniet gedaan. Dit zou niet zo erg zijn, indien andere maatregelen deze denivellering weer zouden compenseren. Dit zal helaas niet het geval zijn. Integendeel, de wijze waarop de inflatiecorrectie wordt gefinancierd, werkt op korte termijn een verdere denivellering der bestedingsmogelijkheden in de hand.

Ik deel de opvatting, die mijn politieke geestverwant de heer Berg in de Tweede Kamer zowel bij de algemene financiële beschouwingen als bij de behandeling der wetsontwerpen nrs. 10301 t/m 10308 naar voren heeft gebracht en waarnaar ik kortheidshalve verwijs, dat onvoldoende structurele dekking voor de begroting 1970 is gevonden, waardoor de dekkingsproblemen naar volgende jaren worden verschoven. Ook professor Christiaanse heeft in E.S.B. van 8 oktober jl. op het ontbreken van voldoende structurele dekking gewezen, alsmede op de noodzaak, in 1971 blijvende dekking te vinden. Het is zonder meer duidelijk, dat deze dekking door dit kabinet zal worden gezocht in een forsere verhoging der verbruiksbelastingen dan de Minister suggereert. Deze drukken relatief zwaar op de trekkers van lage inkomens en leiden, te zamen met de inflatiecorrectie, tot een verdere scheef-trekking der bestedingsmogelijkheden in de verschillende inkomensklassen. Mijn fractie zal dan ook wetsontwerp 10308 niet kunnen steunen.

Ook wat de andere wetsontwerpen betreft, zal onze fractie onze partijgenoten in de Tweede Kamer volgen, hetgeen impliceert dat wij onze steun zullen geven aan de vaststelling van het tarief der vennootschapsbelasting en aan de verlenging van de tijdelijke verhoging der vermogensbelasting. Wat deze laatste betreft zij nog aangetekend dat wij, mede gezien het feit dat de vermogensverdeling tussen 1951 en 1965 ongelijkmatiger is geworden, van mening zijn dat het tarief niet tot 6 pro mille beperkt had behoeven te blijven en dat een hoger tarief alleszins gerechtvaardigd zou zijn geweest. De overige wetsontwerpen zullen het zonder onze steun moeten stellen. Ik merk hierbij nog op, dat de zin van het woord „tijdelijk” in de wetsontwerpen 10304 t/m 10307 mij ontgaat. Het is, gezien de dekking die in de toekomst nog moet worden gevonden voor de inflatiecorrectie en de stijgende overheidsuitgaven, m.i. onjuist te suggereren dat deze tarieven binnenkort weer zullen kunnen worden verlaagd. Dit geldt te meer als wij kennisnemen van de verzuchting der bewindslieden, dat het vinden van dekking steeds moeilijker wordt en dat bij de huidige zwaarte van de meeste belastingen de verschillende mogelijkheden langzamerhand uitgeput raken. Ik zie in deze verzuchting een aanwijzing dat het woord „tijdelijk” uit de genoemde ontwerpen wel had kunnen worden geschrapt. In dit verband zou ik de bewindslieden willen vragen waarom er enerzijds zoveel haast is gemaakt met het nakomen der internationale verplichtingen ten aanzien van

Zoon e. a.

de b.t.w., terwijl anderzijds de Benelux-afspraken over de unificatie der accijnzen de vorm van het tegendeel dreigen aan te nemen. Het grote verschil in bieraccijnzen tussen ons land en de beide Beneluxpartners is daarvoor wel illustratief.

Mijnheer de Voorzitter! De Minister van Financiën is een veelgeplaagd man. Hij ziet zich geplaatst tegenover kamerleden, die, om een uitdrukking van Prof. Drees en Drs. Gubbi te citeren, een auto wensen, die van binnen groter is dan van buiten. Ik kan voor deze situatie wel begrip opbrengen. Ik meen echter dat het model dat de Minister voor 1970 heeft ontworpen, moeilijk verkoopbaar zal blijken te zijn. Weliswaar wordt de rekening wat later gepresenteerd, maar zij zal extra hoog zijn. In ieder geval zal de Minister onder de kopers geen leden van de fractie van de P.v.d.A. kunnen vinden!

De vergadering wordt te 15.37 uur geschorst en te 16.03 uur hervat.

De heer **Thurlings** (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Een drietal doelstellingen liggen, gelijk bekend en zoals overigens door de Minister tijdens de behandeling in de Tweede Kamer (*Handelingen* blz. 322) nog eens is gememoreerd, ten grondslag aan het begrotingsbeleid dat dit kabinet zich voorstelt te voeren.

1. Evenwichtige voortzetting van het structurele uitgaven- en belastingbeleid.
2. Tempering van de spanning in de conjunctuur en op de kapitaalmarkt.
3. Bijdrage tot het doorbreken van de loon- en prijs-spiraal.

In grote lijnen willen wij onze beoordeling over de voorgelegde miljoenennota en wat daarmee verband houdt ook langs deze drie lijnen en min of meer in deze volgorde doen plaatsvinden.

Waar er echter vaak, ook nu onlangs weer in het 15e halfjaarlijkse rapport van de S.E.R., zozeer de noodzaak van bestrijding der prijsstijging beklemtoond wordt, is het misschien goed eerst bij dit probleem stil te staan.

Maakte men zich in de eerste helft van 1968 nog ernstige zorgen over de werkgelegenheidssituatie, in de tweede helft van dat jaar verbeterde de conjunctuur zo snel, zodat een hernieuwde overspanning begon te dreigen. De oorsprong van dit gebeuren lag vooral in het buitenland, getuige de verrassend grote toename van de export in 1968. Het tekort aan arbeidskrachten nam toe; ook steeg het aantal gastarbeiders; in december 1968 waren er 80 000 geregistreerd, ruim 10 pct. meer dan een jaar tevoren.

Allerlei maatregelen werden op conjunctureel terrein genomen: de opschorting van de investeringsaftrek, beperking van het afbetalingskrediet, een stringent begrotingsbeleid, naast discontoverhogingen en kredietbeperkende maatregelen kunnen hier worden genoemd.

In deze conjunctureel gespannen situatie, die vol prijsstijgingstendensen zat, begon Nederland per 1 januari 1969 aan een nieuw systeem van omzetbelasting, daarmee zich als trouwe Europeaan gedragend naar de richtlijnen van de Raad van Ministers. Waar Frankrijk reeds langer en West-Duitsland toen reeds een jaar dit systeem hanteerden, was het inderdaad geen overijling, maar een goede stap in de richting van Europese eenwording, die toen werd gezet.

Het was te voorzien, dat de overgang allerlei moeilijkheden zou meebrengen; men mag ook aannemen, dat de overgang naar het decimale systeem van uniforme maten en gewichten in Napoleons tijd ook niet zonder troubles is verlopen, maar toch mag men er dankbaar om zijn, dat toen door de zure appel is heen gebeten.

Zo ook met de overgang van een cascadesysteem in de omzetbelasting naar een van toegevoegde waarde. Men kan wel begrijpen, dat de Belgen met de Nederlandse ervaring voor ogen teruggeschrokken zijn voor de realisatie van de ook

Thurling

daar voorgenomen overgang, maar men mag zich toch ook wel afvragen of daar niet van een kortzichtig beleid moet worden gesproken.

Niettemin, de overgang hier, het moet worden toegegeven, viel in een bijzonder slechte periode en gaf aanleiding tot aanzienlijke en lang niet altijd verantwoorde prijsverhogingen. De onwennigheid met het nieuwe systeem, maar ook de geringe doorzichtigheid van het oude, gaven hiertoe maar al te gemakkelijk aanleiding. Het kan niet anders of er moest onrust, ook rondom de lonen, uit voortvloeien. Het is begrijpelijk, dat in het 14e halfjaarlijkse rapport van de S.E.R. het probleem van de bestrijding van de prijs- en loonspiraal een centrale plaats innam. Al mag men de chaotische gebeurtenissen, die de wijziging van het systeem van omzetbelasting meebracht, niet op een voet stellen met de eventuele gevolgen van een tariefwijziging bij behoud van het systeem, het laat zich gemakkelijk indenken, dat menigeen met schrik een verhoging van het tarief per 1 juli 1970, waaraan de Regering dacht, tegemoet zag.

In zijn 14e halfjaarlijkse rapport adviseerde de S.E.R. – eenstemmig – tot uitstel van deze voorgenomen verhoging, daarbij overigens niet aangevend voor hoelang.

(Terzijde zij aangetekend, dat de S.E.R. heel wat preciezer was in zijn voorstel t.a.v. de huurverhoging: uitstel voorlopig tot ten minste 1 juli 1970, daarna eventueel verder uitstel bijv. tot 1 januari 1971.)

Daartegenover gaf de S.E.R., in voorzichtige bewoordingen – begrijpelijk waar hij zich nogal buiten de grenzen van zijn eigen verantwoordelijkheid begaf – in overweging om de voor 1970 voorgenomen correctie voor inflatie van de tarieven van inkomsten- en loonbelasting te verminderen met bijv. 100 à 150 mln., en om voorts de afbraak van de omzetbelasting op investeringsgoederen verder te temporiseren.

Het zou, geloof ik, terwille van het maatschappelijk klimaat wel goed zijn geweest als de Regering destijds aanleiding had kunnen vinden om het S.E.R.-advies in alle hoofdzaken te volgen.

Aanvankelijk was de afwijking tussen het voornemen van de Regering en het voorstel van de S.E.R. nogal groot. Aangetekend moet echter worden – het 15e halfjaarlijkse rapport maakt daarvan terecht gewag – dat het voornemen van de Regering om in 1970 600 mln. te bestemmen voor correctie van de tarieven van loon- en inkomstenbelasting niet wezenlijk strijdig was met de oogmerken van de S.E.R. Een belangrijk punt hierin was immers een reële vergroting van het vrij besteedbare loon van 2,5 pct. te bereiken. De Macro-Economische Verkenning 1970 nu, die drie maanden later verscheen en die zich baseert op dit belastingplan (600 mln. correctie in 1970) stelt in het vooruitzicht de mogelijkheid van „een stijging van het reële besteedbare loon van 2,5 pct. hetgeen ten naaste bij overeenkomt met het streefcijfer van de S.E.R.” (M.E.V. 1970, blz. 10).

Het verschil tussen de S.E.R. en de Regering – ik wil dit nog even memoreren – lag dus niet bij de correctie van de tarieven van de loon- en inkomstenbelasting, maar bij de datum van de voorgenomen verhoging van de b.t.w. Gelijk bekend heeft de Regering tijdens de algemene politieke en financiële beschouwingen in de Tweede Kamer zich bereid verklaard – ik geloof, dat wij ons daarmee moeten verheugen – de datum van ingang te verschuiven naar 1 januari 1971, in welke geest het betreffende wetsontwerp is gewijzigd en vervolgens door de Tweede Kamer aanvaard. Daarmee is de Regering zeer dicht gekomen bij het destijds door de S.E.R. geadviseerde beleid, en heeft zij een weg gekozen, die voor het ogenblik niet alleen de wijste, maar ook de beste lijkt te zijn.

Ik wil nu een ogenblik stilstaan bij het trendmatige begrotingsbeleid.

Het kabinet, dat bij zijn aantreden een ernstige overbesteding aantrof, heeft zich tot taak gesteld de stijging van de overheidsuitgaven te beteugelen en geleidelijk aan terug te